

Svensk Tidskrift

GRUNDAD 1911. NÄTTIDNING FÖR POLITIK, EKONOMI OCH KULTUR.

START REDAKTION OM SVENSK TIDSKRIFT STIFTELSE ARKIVET

FÖRLAGET PRENUMERERA IN ENGLISH

Foto: BBC's picture library

17 OKTOBER 2025

Rainer Zitelmann: Vad vi kan lära av Margaret Thatcher

Margaret Thatcher skulle ha fyllt 100 år den 13 oktober. Hon var premiärminister i Storbritannien i nästan tolv år, vilket gör henne till den premiärminister som suttit längst under 1900-talet. Ingen annan politisk ledare har någonsin genomfört skattesänkningar, avregleringar och privatiseringar för att reformera en utvecklad välfärdsstat så

radikalt som hon gjorde. Idag, när många europeiska länder står inför liknande utmaningar, uppstår frågan: Vilka förutsättningar gjorde det möjligt för Thatcher att genomföra så långtgående reformer?

För att lägga grunden till betydande marknadsekonomiska reformer måste tre viktiga villkor vara uppfyllda: För det första måste situationen ha blivit akut för stora delar av befolkningen. För det andra måste det intellektuella grundarbetet redan ha lagts – de rätta idéerna måste ha spridits av opinionsbildare under många år. Och först då – för det tredje – har en karismatisk politiker en chans. Så var fallet i Argentina innan Javier Milei valdes, och så var det också i Storbritannien under Thatchers maktövertagande.

Innan Thatcher tillträdde hade ett experiment med ”demokratisk socialism” nästan drivit landet till randen av avgrunden. Inflationen hade stigit till 27 procent, skattesatsen för de högst avlönade hade nått 83 procent och kapitalinkomster drabbades av en högsta skattesats på 98 procent. Trettio procent av de anställda arbetade i statliga företag. Medan produktiviteten stagnerade fortsatte statsskulden att öka. År 1979 uppgick statliga subventioner till mestadels olönsamma industrier, såsom gruvdrift, till 4,6 miljarder pund (motsvarande 29 miljarder pund idag). Till slut tvingades den brittiska regeringen att be om hjälp från Internationella valutafonden (IMF), en organisation som vanligtvis ger hjälp till utvecklingsländer. Detta var en förödmjukelse för det stolta brittiska folket. Radikala, kommunistdominerade fackföreningar hade ett fast grepp om landet. Under 1970-talet ägde mer än 2 000 strejker rum varje år, vilket kostade i genomsnitt nästan 13 miljoner arbetsdagar och ökade till nästan 30 miljoner 1979.

Thatcher förstod att hennes uppdrag sträckte sig bortom en handfull reformer – hon var engagerad i en idékamp. Hennes biograf Charles Moore skriver: *“She did not have an*

arvidlindmansfond.se

Lindmanfonden utlyser löpande stipendier för skribenter och då särskilt unga skribenter, resestipendier samt bidrag till bokproduktion och utgivning.

Läs mer här.

intellectually orderly mind, nor did she have an original one. Rather than developing her own ideas, she was a sort of 'stage-door Johnny' for the ideas of others." Som student hade hon blivit imponerad av Friedrich August von Hayeks kritik av socialismen i boken Vågen till trældom. Prokapitalistiska tankesmedjor, såsom Centre for Policy Studies, Adam Smith Institute och Institute of Economic Affairs (IEA), spelade en avgörande roll för att forma hennes idéer. Som oppositionsledare från 1975 till 1979 deltog Thatcher ofta i IEA:s evenemang och läste tankesmedjans publikationer. Det var också genom IEA som hon lärde känna Hayek och Milton Friedman personligen. Efter sin första valseger 1979 tackade hon IEA för att ha skapat "det opinionsklimat som gjorde vår seger möjlig". Adam Smith Institute och dess ordförande Madsen Pirie tillhandahöll en plan för hennes reformer, inklusive hennes omfattande privatiseringsprogram.

Det var dessa två förutsättningar, det ekonomiska klimatet och det intellektuella grundarbete som tankesmedjorna lagt, som banade väg för Thatchers maktövertagande. Hennes största bidrag var förmågan att ta till sig och effektivt förmedla rätt idéer. Dessutom var hon, precis som Ronald Reagan och Milei, mycket duktig på PR och person-PR. Den enda andra offentliga personen i Storbritannien som varit lika skicklig på att hantera fotografer och pressen som Margaret Thatcher var prinsessan Diana.

Privatisering spelade en avgörande roll under hennes andra mandatperiod. British Telecom, ett företag med 250 000 anställda, börsnoterades. Det var den största börsintroduktionen i världen vid den tiden, och två miljoner briter, varav nästan hälften aldrig tidigare hade ägt aktier, köpte aktier i BT. Under Thatchers regering ökade andelen briter som ägde aktier från 7 till 25 procent.

Sociala hyresbostäder bjöds ut till försäljning av lokala kommuner till hyresgästerna. Denna politik gjorde en miljon

hyresgäster till husägare. I detta fall hade det dock kanske varit bättre att sälja dessa statligt ägda bostäder till professionellt förvaltade privata bostadsbolag eller att notera dem på börsen. Privatiseringen i Storbritannien blev så framgångsrik att den blev ett starkt föredöme för andra länder och utlöste en global våg av privatiseringar.

I sin självbiografi medgav Thatcher att hon gärna hade privatiserat ännu fler företag, men tillade: *“Britain under my premiership was the first country to reverse the onward march of socialism. By the time I left office, the state-owned sector of industry had been reduced by some 60 percent. Around one in four of the population owned shares. Over six hundred thousand jobs had passed from the public to the private sector.”*

Thatcher kan också ta mycket av äran för de 3,3 miljoner nya jobb som skapades i mellan mars 1983 och mars 1990. 1976 var Storbritannien på gränsen till nationell konkurs; 1978 var landets budgetunderskott 4,4 % av bruttonationalprodukten. Tio år senare, 1989, hade Storbritannien ett budgetöverskott på 1,6 procent. Statsskulden, som 1980 uppgick till 54,6 procent av BNP, hade 1989 sjunkit till 40,1 procent.

Rainer Zitelmann är författare till [Myter om kapitalism](#)

◀◀ Ulla Hamilton: Skolinspektionens nya krav blir ett etableringsstopp

Dennis Wedin: Tvångsblandning och tvångszoner >>
hotar Stockholms fria utveckling